

σικός - ύστεροελληνιστικός) συνοικισμός. Είς μικράν απόστασιν πρὸς Β. διεπιστώθη λείψανον τοῦ ρωμαϊκοῦ ὑδραγωγείου, διὰ τὸ ὁποῖον κάμνει συστηματικὸν λόγον ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς BCH 1925, σ. 195 κ.έ.

Εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἐντετειχισμένον μικρὸν ἐπιτύμβιον ἐκ σκληροῦ λευκοῦ ἀσβεστολίθου μὲ ἀετωματικὴν στέγην, ἐντοπίου τύπου, τοῦ 3ου αἰῶνος π.Χ. (σφζ. ὕψ. 0,62, πλάτ. 0,41 μ.), φέρον τὴν ἐπιγραφὴν:

ΚΛΕΙΝΑ ΧΑΓΙΡΕ

Τὴν ἐκκλησίαν περιβάλλουν ἐρείπια ἀνήκοντα πιθανώτατα εἰς μεσαιωνικὴν μονήν. Ἡ ἐκκλησία θὰ ἦτο τότε μεγαλυτέρα, τοῦ τύπου τῆς βασιλικῆς, ἀποτελουμένη ἐκ περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς κλιτῶν, τῶν ὁποίων διεπιστώθησαν δύο, πλάτους 3.50 καὶ 3.75 μ. ἀντιστοίχως. Τοῖχος σφζόμενος εἰς ἱκανὸν ὕψος περιέβαλλε τὸ κτίσμα εἰς ἀπόστασιν 5.10 μ. ἀπὸ τοῦ βορειοτέρου κλιτοῦς. Μονόλιθος, ἀρράβδωτος κίων, κείμενος κάτωθεν πλησίον τῆς κρήνης, ἐνισχύει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἐκεῖ βασιλική.

Γ. ΔΟΝΤΑΣ

Περιοχὴ Μεσογγῆς

Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ τῆς Μεσογγῆς παρὰ τὴν ΝΑ. ἀκτὴν τῆς νήσου, καὶ ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ λόφων, παρατηρήθησαν λείψανα ἀρχαίων κτισμάτων ὡς καὶ τεμάχια κεραμίδων στέγης τῆς ὑστεροελληνιστικῆς ἢ τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου. Οὕτω, ἐπὶ ὑψώματος καλουμένου « Δέκατον », παρατηρήθησαν λείψανα μικροῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἦτο ναῖσκος, ἐκ τῶν κεραμίδων αἱ ὁποῖαι συνελέγησαν εἰς τὸν χῶρον. Οὗτος χρονολογεῖται εἰς τὴν ἑλληνιστικὴν ἢ καὶ τὴν ὑστεροελληνιστικὴν περίοδον. Σημειωτέον ὅτι ἐδῶ εἶχεν εὐρέθη πρό πολλῶν ἐτῶν μαρμαρινὴ κεφαλὴ Ἄφροδίτης, ἢ ὁποῖα καὶ κατετέθη τὸ 1965 εἰς τὸ Μουσεῖον Κερκύρας (Πί ν. 335 α). Εἶναι ὕψους 0,175 μ. καὶ χρονολογεῖται εἰς τοὺς ὑστεροελληνιστικοὺς χρόνους (2ον - 1ον αἰ. π.Χ.).

Δυτικῶς τῆς ἀνωτέρω περιοχῆς καὶ ὑπὸ τὸ ὕψωμα τοῦ Ἁγ. Ματθαίου ὑπάρχει τὸ βυζαντινὸν φρούριον τοῦ Γαρδικίου, τὸ ὁποῖον ἐγκατελείφθη κατὰ τὴν Ἐνετοκρατίαν. Σφζεται εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν, ἂν καὶ τμήματα αὐτοῦ ἔχουν ἄμεσον ἀνάγκην στερεώσεως καὶ συντηρήσεως. Ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς ἑλλειψοειδοῦς περιβάλλου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξέχουν ὀκτῶ ὀρθογώνιοι πύργοι (Πί ν. 335 ε). Μία κεντρικὴ πύλη καὶ δύο μικρότεροι ὁδηγοὺν εἰς τὸ ἐσωτερικόν του,

δπου σήμερον οὐδὲν κτίσμα ὑπάρχει. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι, εἰς τοὺς τοίχους τοῦ εἶναι ἐντετειχισμένοι ἀρκετοὶ κυβόλιθοι, προερχόμενοι ἀπὸ ἀγνωστον ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, ἴσως κρηναῖον, ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τῆς ὑπάρξεως πλουσίων πηγῶν ὕδατος εἰς τὴν περιοχὴν αὐτήν.

Τὸ φρούριον πιθανώτατα ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Δεσπότη τοῦ Ἡπειροῦ Μιχαὴλ Β' (1230 - 1271) καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1235 καὶ 1257 διάστημα.

Π. ΚΑΛΑΓΓΑΣ

Ράχες

Πρὸς ΝΔ. τοῦ Γαρδικίου καὶ δεξιὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, ἢ ὁποῖα φέρεται εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς νήσου, ὑψοῦται ἡ χθαμαλὴ λοφοσειρὰ Ράχες. Δεσπόζουσα τῆς εἰς τοὺς δυτικούς της πρόποδας κειμένης λίμνης Κορησίας¹ καὶ τῆς φυσικῆς διόδου, τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἡ σημερινὴ ὁδός, ἡ λοφοσειρὰ αὕτη ἀποτελεῖ κατάλληλον τόπον διὰ συνοικισμὸν.

Ἐπὶ ἐνὸς ἐκ τῶν νοτίων λόφων εὐρέθησαν πληθὺς τεμαχίων ἀρχαίων πηλίνων κεραμίδων στέγης ὑστεροαρχαϊκῶν ἕως ὑστεροελληνιστικῶν χρόνων, τεμάχια μεγάλων πύθων, ὡς καὶ ὄστρακα λεπτοτέρων ἀγγείων.

Εἰς τὸν βορειότερον λόφον παρατηρήθησαν ἱχνῆ ἀρκετῶν τάφων ἀνήκοντων ἀσφαλῶς εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ συνοικισμοῦ. Ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν φαίνεται ὅτι οὗτοι ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν. Εἶναι ἐκτισμένοι ἐκ τεσσάρων λιθίνων πλακῶν καὶ ἔφερον ἴσως κάλυμμα. Ἡρευνήθη εἰς (διαστάσεων ἐξωτ. 1.03 x 1.54 καὶ βάθους 0,66 μ.), ὁ ὁποῖος εὐρέθη χωρὶς κάλυμμα, ἀπεδείχθη δὲ ὅτι ἦτο συλημένος.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΚΕΡΚΥΡΑ

Μεγάλῃ ὄθησις ἐδόθη τὸ 1965 εἰς τὴν ἔρευναν τῆς προϊστορίας τῆς Κερκύρας, μετὰ τὴν πρώτην ἐξόρμησιν τοῦ προηγουμένου ἔτους, μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Κερκυραίου προϊστοριολόγου καὶ σπουδαστοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Harvard κ. Αὐγουστοῦ Σορδίνα. Τὰ λεπτομερῆ συμπεράσματα τῆς ἐρεῦνης ταύτης θὰ ἐκτεθοῦν ἄλλοῦ ἀπὸ τὸν ἴδιον, ἐδῶ ὅμως νομίζω σκόδιμον καὶ ὀρθὸν νὰ ἐκθέσω τὰς γενικὰς αὐτῆς γραμμὰς. Ταχέως ἀποδεικνύεται ἤδη ὅτι ἡ προϊστορικὴ οἰκῆσις τῆς νήσου Κερκύρας ἦτο πολὺ περισσότερο ἐκτεταμένη εἰς ἐπιφάνειαν καὶ εἰς χρόνον, ἀπὸ ὅσον ἐνομιζέτο παλαιότερον. Ὁ πολιτισμὸς λ.χ. τοῦ

1. Βλ. Γ. Δοντά, Κρητικὰ Τοπωνύμια (Κερκ. Χρον.) τόμος ΙΑ'.

Κ Ε Ρ Κ Υ Ρ Α

Ἐπιπέδων δὲν ἦτο καθόλου τόσον ἀπομεμονωμένος, ὅσον τὸν εἶχε φαντασθῆ ὁ Bulle (AM 1934, σ. 146 κ.έ. ἰδίως σ. 195), πρῶγμα τὸ ὅποιον εἶχομεν ἄλλωστε διῖδει τὸ 1964 μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Ἑρμώνων (βλ. ΑΔ 20 (1965): Χρονικά, σ. 378 κ.έ.). Τοῦτο ἐπεβεβαιώθη τὸ 1965 μὲ τὴν ἀνεύρεσιν ὁμοίων ὀστράκων εἰς πλείστα σημεῖα τῆς νήσου. Πυριτόλιθοι δὲ τῆς νεολιθικῆς καὶ τῆς παλαιολιθικῆς ἀκόμη περιόδου, εὐρεθέντες ἀφθονώτατοι εἰς ὄλην σχεδὸν τὴν ἑκτασιν τῆς νήσου, μετέφερον τὸ βλέμμα τῆς ἐπιστήμης πολλὰς χιλιετηρίδας ὀπίσω, ὅπως δὲν τὸ εἶχομεν διανοηθῆ καὶν πρὸ ἐλαχίστων μόλις ἐτῶν. Καὶ τὰ εὐρήματα πολλαπλασιάζονται μὲ τόσον γοργὸν ρυθμὸν, ὥστε ὁ δημοσιευόμενος χάρτης, (Σ χ ε δ. 3), ὁ ὅποιος δεικνύει τὴν κατάστασιν τῶν περὶ τὴν προϊστορικὴν Κέρκυραν γνώσεών μας εἰς τὰ τέλη τοῦ 1965, νὰ μὴ ἀντιπροσωπεύῃ ἤδη παρὰ ἀτελεῆ εἰκόνα τῆς σημερινῆς πραγματικότητος. Τὰ προϊστορικὰ εὐρήματα τῶν εἰς τὸν χάρτην σημειουμένων τόπων περιγράφονται μὲ ἄκραν συντομίαν ἀπὸ τὸν κ. Σορδῖναν εἰς τὰ Κερκυραϊκὰ Χρονικά, τόμ. ΙΑ' σ. 142. Ἐκ τούτων ἀπεικονίζονται εἰς τὸν Πίν. 335 β - γ μόνον τρία προϊστορικὰ ἐργαλεῖα προερχόμενα ἀπὸ τὸ ὄρεινόν χωρίον τοῦ Σπαρτίλλα, τὰ ὅποια παρέδωκεν ὁ καθηγητῆς τοῦ Οἰκονομικοῦ Λυκείου κ. Ἀρβανιτάκης.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Πολυεῖδεις ὑπῆρξαν αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐφορείας καὶ ἐπὶ τῶν νεωτέρων μνημείων τῆς Κερκύρας.

Ἡ σημαντικώτερα ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐναρξίς τῆς ἀναστηλώσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ *Παντοκράτορος*, εἰς τὴν παλαιάν συνοικίαν τῆς πόλεως, ἡ ὅποια καλεῖται Καμπιέλλο. Ἡ ἐκκλησία αὕτη, τῆς ὁποίας διεπιστώθησαν προχειρῶς δύο τοῦλάχιστον οἰκοδομικαὶ φάσεις, μία τοῦ 16ου αἰῶνος (εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ ἡ τοιχογραφία τῆς κόγχης τοῦ διακονικοῦ, ἡ εἰκονίζουσα τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος) καὶ μία τοῦ 18ου αἰῶνος (εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει καὶ τὸ πλείστον τοῦ οἰκοδομήματος μὲ τὸ λίθινον σκαλιστὸν τέμπλον του καὶ τὸν ἄλλοτε εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀετώματος τῆς προσόψεως ἐστημένον μαρμάρινον ἄγγελον) ἦτο πρὸ τῶν ἀναστηλωτικῶν ἐργασιῶν ἄστεγος, συνεπεία τοῦ σοβαροῦ κλονισμοῦ, τὸν ὅποιον εἶχεν ὑποστῆ κατὰ τὸν πόλεμον ἐκ τῆς πτώσεως βομβῶν εἰς τὴν ἄμεσον περιοχὴν τῆς (Πί ν. 336 α). Δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου ἡ ἐκκλησία αὕτη θὰ ἀποτελέσῃ μίαν ἡμέραν τὸ Μουσεῖον τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων

τῆς Κερκύρας, καὶ θὰ περιλάβῃ τόσον τὰς εἰκόνας ἐκεῖνας, αἱ ὅποια εἶναι ἐκτεθειμένα σήμερον εἰς τὸ προσωρινὸν Μουσεῖον τοῦ Ἀνακτόρου τῆς πόλεως, ὅσον καὶ τὰς εἰκόνας, αἱ ὅποια φιλοξενοῦνται σήμερον εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον (συμφώνως πρὸς ὑπόσχεσιν δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Κερκύρας κ. Μεθοδίου). Αἱ ἐργασίαι τοῦ 1965 (Πί ν. 336 β) ἀπέβλεψαν κυρίως εἰς τὴν στέγασιν τῆς ἐκκλησίας, ἡ ὅποια καὶ συνετελέσθη ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίων τῆς ἀρχιτέκτονος τοῦ Ὑπουργείου κ. Κλειτοῦς Λεοντίδου, περιέλαβε δὲ τὴν κατασκευὴν ξυλίνης στέγης, τὴν κεράμωσιν καὶ τὴν τοποθέτησιν ὀριζοντίου ὀροφῆς ἐκ σανίδων καλῆς ξυλείας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιχρισμάτων εἰς δύο τῶν ἐξωτερικῶν αὐτῆς ὀψεων, ἦτοι τῆς προσόψεως καὶ τῆς νοτίας μακρᾶς πλευρᾶς. Κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος θὰ στηθῆ καὶ πάλιν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁ ἄγγελος τῆς προσόψεως, ὁ ὅποιος κατεβίβασθη τὸ 1959 διὰ λόγους ἀσφαλείας (Πί ν. 336 γ). Ἦδη παρετηρήθη ὅτι οὗτος φέρει ἐπιγραφὴν εἰς τὸ δπισθεν μέρος τῆς βάσεώς του, μαρτυροῦσαν τὸν καλλιτέχνην του, τὸν Ἰταλὸν γλύπτην Giuseppe Torretti. Ὑπάρχουν δύο γλύπται τοῦ 18ου αἰῶνος μὲ τὸ ὄνομα αὐτό, θεῖος καὶ ἀνεπιός, ἀμφοτέρω ἐκ Ραγναπο τῆς περιοχῆς τῆς Βενετίας. Κλίνω μᾶλλον νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ ἄγγελος τοῦ Παντοκράτορος εἶναι ἔργον τοῦ ἀνεπιῶν Torretti, μαθητοῦ τοῦ Canova καὶ διδασκάλου τοῦ Κερκυραίου γλύπτου Παύλου Προσαλέντη. Μονογραφίαν περὶ τοῦ Παντοκράτορος ἐτοιμάζει ἤδη ὁ Ἐπιμελητῆς κ. Καλλιγᾶς.

Ἡ κ. Λεοντίδου προέβη ἐπίσης εἰς τὴν λεπτομερῆ ἀποτύπωσιν τῆς ὁμοίως ἀστέγου, λόγῳ τῶν βομβαρδισμῶν, ἐκκλησίας τῶν Ἁγ. Πατέρων, ἡ ὅποια ἐκηρύχθη πρὸ διετίας ἱστορικὸν διατηρητέον μνημεῖον, λόγῳ τοῦ ὁπωσδήποτε σημαντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν τοιχογραφιῶν, τὰς ὁποίας σφῆζει ἀκόμη, καὶ τῆς ἐνδιαφεροῦσης ἀρχιτεκτονικῆς μορφῆς τῆς, κυρίως τῆς προσόψεώς τῆς, διακεκοσμημένης μὲ τρίγλυφα καὶ μετόπας κατὰ τὸν κλασσικιστικὸν συρμὸν τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἡ ἀποτύπωσις εἶχεν ὡς κύριον σκοπὸν νὰ προετοιμῆσθαι καὶ αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας τὴν ἀναστήλωσιν.

Ἡ κ. Λεοντίδου ἔλαβεν ἀκόμη προκαταρκτικὰ μετρητικὰ στοιχεῖα τῶν ἐρειπίων τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας, ἐπίσης διατηρητέου μνημείου, χρονολογούμενου εἰς τὸν 18ον αἰῶνα. Ἡ ἐργασία τῆς ἦτο προβαθμῆς μόνον τῆς λεπτομεροῦς ἀποτύψεως τῶν ἐρειπίων τοῦ κτηρίου, ἡ ὅποια εἶναι ἀναγκαῖα προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐναρξιν ἀναστηλωτικῆς ἐργασίας.

Ἡ δρᾶσις τῆς κ. Λεοντίδου ἐπεξετάθη καὶ εἰς